

Ірина Куян

докторка юридичних наук, старша наукова співробітниця,
завідувачка сектору експертних робіт
Інституту законодавства Верховної Ради України
(Київ, Україна)
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8233-2305>
ikuyan@ukr.net

DOI: 10.33498/opus-2021-02-063

УДК 342.1; 342.3

ІДЕЇ СУВЕРЕННОЇ І НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. В останні роки в Україні все частіше виникає питання змісту національної ідеї, що, думається, відтворює запит суспільства щодо осмислення шляхів розвитку та напрямів модернізації держави, підвищення її ефективності перед викликами сучасності, посилення гарантій суверенітету та визначення дороговказу розвою державності в Україні. Це питання безпосередньо стосується характеру зв'язку національної ідеї і юридичної доктрини, який, на нашу думку, детермінований діалектикою політики і права, та є конститутивним для суспільства фактором. Тому необхідне глибоке розуміння ідеї суверенітету, сутності характеристик суверенності і незалежності держави як моделі та проекту формування змісту і напрямів державної політики.

Метою статті є наукове осмислення характеристик України як суверенної і незалежної держави, що має значення для розуміння національної ідеї як політико-правового орієнтуру при здійсненні реформ у державі.

Акцентовано, що ознаки державного суверенітету утверджено в Декларації про державний суверенітету України (1990 р.), а в Конституції України нашу державу визначено суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою. Виходячи з розуміння сутності суверенітету як властивості певного суб'єкта щодо володіння верховною владою, виводиться його теоретична конструкція – родового і видових понять (народного, національного і державного) суверенітету. Підкреслено, що вказаний політико-правовий феномен має об'єктивно-суб'єктивну природу та виявляється як результат матеріальних процесів і вольове правове відношення.

Визначено зміст верховенства влади народу, нації та держави як виключних суб'єктів суверенітету. Народний суверенітет розуміється як об'єктивно надана властивість народу володіти верховенством своєї влади, що ґрунтується на його інтересах і волі та реалізується у його правах на державотворення, на зміну конституційного ладу, на участь у формуванні й функціонуванні держави та її органів. Зміст поняття національного суверенітету як властивості нації володіти верховенством влади ґрунтується на розумінні нації як особливої форми життєдіяльності суспільства, як спільноти, яка формує загальні потреби, інтереси та загальну волю. Наголошено, що, за змістом преамбули Конституції України, право на самовизначення належить українській нації, усьому українському народу. Акцентовано, що

© Ірина Куян, 2021

Ірина Куян

реалізація суверенітету України на засадах, визначених у Конституції України, значною мірою залежить від повноти законодавчого регулювання, розвитку цих засад у національному законодавстві.

Похідним від народного є державний суверенітет. Конституція утворює Україну як суверенну державу, визначає основні її атрибути і символи, суб'єктів, уповноважених реалізовувати владу та забезпечувати загальнонародний, загальнодержавний інтерес. Суверенітет, суверенність – ознака іманентно притаманна державі як формі політичної і правової організації суспільства.

Державний суверенітет – це властивість держави як публічної політико-правової організації володіти в межах відповідної території верховенством, незалежністю, повнотою, самостійністю і єдністю своєї влади, що ґрунтується на інтересах і волі народу та закріплена в правових формах. Ключовою ознакою державної влади є верховенство. Верховенство державної влади і незалежність влади та держави є найважливішими ознаками державного суверенітету.

Верховенство як ключова характеристика державної влади в Основному Законі України виражена насамперед через принцип “верховенства права”. У цьому контексті наголошено на ієрархії юридичної сили Конституції і законів України в системі нормативно-правового регулювання суспільних відносин.

Аргументовано, що суверенна державність України у доктринальному сенсі передбачає у своїй основі класичну модель взаємозв'язку народного, національного і державного суверенітету. А втілений у Конституції України принцип суверенітету народу, нації й держави встановлює правило, яке повинно наповнюватися змістом усією системою конституційного законодавства та враховуватися при здійсненні державних реформ на науковому підґрунті юридичної доктрини.

Ключові слова: суверенітет; народний суверенітет; національний суверенітет; державний суверенітет; Конституція України; національна ідея; юридична доктрина.

У минулому році наша країна відзначила 30-річчя Декларації про державний суверенітет України (далі – Декларація), якою започатковано новий етап у розвитку української державності та конституціоналізму. У Декларації зазначалося, що вона є основою для нової Конституції та законів України, і визначає позиції Республіки при укладенні міжнародних угод. Проголошений у Декларації державний суверенітет України визначався як “верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах”¹.

Зазначені характеристики суверенності й незалежності української держави разом із визначенням України як демократичної, соціальної, правової держави закріплені у ст. 1 Конституції України². Названі принципи у їхньому комплексі в процесі розбудови національної державності набувають значення *національної ідеї України*, що має стати політико-правовим орієнтиром при здійсненні суспільних і державних

¹ Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. № 55-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>> (дата звернення: 15.02.2021).

² Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення: 15.02.2021).

реформ. У сукупності ці максими становлять ідейну основу юридичної доктрини України, на базі якої повинні відбуватися розроблення та реалізація концепцій відповідних реформ.

Зважаючи на це, виникає потреба у чіткому розумінні вказаних ідей, а зокрема, ідеї *суверенної державності* та ідеї *державної незалежності*.

Метою дослідження є наукове осмислення характеристик України як суверенної і незалежної держави, що має значення для розуміння національної ідеї як політико-правового орієнтиру при здійсненні реформ у державі.

Відзначимо, наукове життя ідеї суверенітету налічує більш ніж чотири століття, і нині вона не втрачає своєї актуальності, оскільки стосується характеристики держави і державної влади та визначає властивість таких суб'єктів конституційного права, як народ і нація. Феномен суверенітету є основоположним фактором щодо всіх основних державно-правових явищ: прав людини і громадянина, демократії і народовладдя, нації та її права на самовизначення і загалом самої держави як форми політичної та правової організації суспільства. Не випадково норми про суверенітет держави та/або народу і нації закріплюються у конституційних актах абсолютної більшості сучасних країн світу. А низка теоретичних конструкцій суверенітету були успішно апробовані та підтверджені практикою державотворення у багатьох країнах світу. І загалом, ідея суверенітету завжди була і залишається відображенням тих соціально-політичних умов, процесів, змісту і напрямів державної політики, що вимагають її затребуваності й актуалізації.

У конституційному праві поширеним є тлумачення суверенітету в контексті основоположних принципів організації та функціонування держави як її потенційної здатності реалізовувати власні завдання на своїй території незалежно від інших держав та у міжнародному спілкуванні.

Таким чином, ідеться про верховенство державної влади і незалежність держави у міжнародних відносинах, і водночас беззаперечним у демократичній державі вважається принцип народного суверенітету і народовладдя, що проголошується у Конституції України, та загальноновизнаним у сучасному світі є право нації на самовизначення. Не вдаючись до дискусій з означених питань, акцентуємо, що для усвідомлення суті суверенітету слід виходити з його розуміння як властивості володіти верховенством влади в суспільстві. Ця загальна властивість, на нашу думку, визначає родове поняття суверенітету та реалізується у видових поняттях народного, національного і державного суверенітету. Родове поняття "суверенітет" характеризує єдину (спільну) властивість володіти верховенством влади таких суб'єктів, як народ, нація, держава. Зміст цієї влади у кожного суб'єкта свій, проте властивість єдина³.

³ І Куян, *Суверенітет: проблеми теорії і практики (конституційно-правовий аспект)* (Академія 2013) 31.

У розумінні генезису суверенітету необхідно зважати на те, що він має об'єктивно-суб'єктивну природу: з одного боку, постає як результат матеріальних процесів суспільства, формування і реалізації потреб та інтересів людей, а з другого – як волевове правове явище.

Сумісна життєдіяльність людей, спільний пошук ними можливостей задоволення своїх потреб зумовлює формування спільного – загальнонародного – інтересу, для реалізації якого в суспільстві формується загальнонародна верховна воля, що призводить до створення держави і проголошення державного суверенітету як волевиявлення народу. Народний суверенітет проявляється у верховенстві влади народу як політичної спільноти і суб'єкта права, у невідчужуваності й неподільності права народу на владу. Це право ґрунтується на первинності його статусу як певного суспільства, соціуму, право на владу якого є життєво необхідним. Політичні статуси народу – сукупності громадян чи виборців, є похідними від народу-суспільства і визначають окремі форми його буття.

Народний суверенітет – це заснована на життєдіяльності суспільства об'єктивно надана властивість народу володіти верховенством своєї влади, що ґрунтується на його інтересах і волі та реалізується у правах на державотворення, на зміну конституційного ладу, на участь у формуванні й функціонуванні держави та її органів.

Народний суверенітет не може передаватися або делегуватися будь-яким органам публічної влади, включаючи представницькі органи, а також окремим громадянам чи їхнім об'єднанням. Тому не випадково у ч. 2 ст. 5 Конституції України визначено, що право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. І ґрунтуючись на нормах Основного Закону Конституційний Суд України розтлумачив принцип народного суверенітету як належність усієї влади народу, її первинність, єдність і невідчужуваність⁴. Невід'ємною складовою ідеї народного суверенітету є право народу на спротив, на повстання, на захист своєї влади і свого природного права на владу від узурпації.

Право народу на владу ґрунтується на невідчужуваності й непорушності прав і свобод громадян – тих, хто до нього належить, і вимагає їх для реалізації волевиявлень народу. Так, зокрема, Український народ, згідно з преамбулою Конституції України складають громадяни України всіх національностей, від імені яких парламент ухвалив Конституцію України 1996 р.

Зв'язок народу з парламентом через вибори депутатів і співпраця (взаємодія) з ними та парламентом у цілому і, відповідно, з урядом – основа постійного прояву народного суверенітету в системі державної

⁴ Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп/2005 (справа про здійснення влади народом) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05#Text>> (дата звернення: 15.02.2021).

влади. Це не виключає й інших форм і методів впливу народу на владу, але головне, щоб відносини “народ – влада” мали двосторонній та постійний характер.

Народний суверенітет виражається через певні конституційно-правові форми: здійснення народом влади безпосередньо та через органи державної влади. Формами безпосереднього народовладдя є вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, різні види референдумів, а також різноманітні прояви соціальної (політичної) активності громадян через мирні збори, мітинги, демонстрації, колективні та індивідуальні звернення до органів державної влади й органів місцевого самоврядування тощо. А стан та якість законодавчого регулювання форм безпосередньої демократії слугують своєрідними індикаторами демократичної і правової державності.

У сучасній демократичній державі народне представництво (і парламентаризм) як засіб реалізації народного суверенітету виявляється у здатності парламенту при здійсненні законодавчої влади забезпечувати втілення у законах волі та інтересів народу.

З огляду на це необхідним є закріплення відповідного конституційно-правового статусу парламенту й удосконалення законодавчого визначення повноважень його структурних складових (організаційної та політичної), посилення контрольних функцій, забезпечення процесуальної дієздатності (удосконалення законодавчих процедур, форм і методів діяльності парламенту загалом та його органів і посадових осіб зокрема).

Поряд із народом, ще одним історично зумовленим видовим сувереном – носієм суверенітету – є *нація* як особлива форма організації життєдіяльності суспільства. Як суверен нація уособлюється у своєму розвитку через самовизначення, самореалізацію та історичне прагнення до створення власної держави й утримання її територіальної цілісності. Нація у процесі власного історичного розвитку формує свій національний суверенітет – як властивість володіти верховенством своєї влади, яка уособлює поєднання загальнонаціональних інтересів і загальнонаціональної верховної волі, що дає нації можливості для розвитку і самовизначення у різних формах, аж до створення власної держави і забезпечення її територіальної цілісності. Отже, національний суверенітет – це заснована на життєдіяльності нації її властивість володіти верховенством влади, що ґрунтується на її інтересах і потребах та реалізується в різних організаційно-правових формах, включаючи державотворення.

У наш час поняття “нація” має етносоціальний і політичний (загальногромадянський) аспекти (складники), але сутність нації як спільноти, що формує загальнонаціональні потреби, інтереси і загальну волю, залишається незмінною. Зокрема, єдиний Український народ через прийняття Декларації заявив про себе як про повноцінного національного

суб'єкта влади, політики і права на своїй території – носія державного суверенітету. За змістом Преамбули Конституції України право на самовизначення здійснено українською нацією, усім Українським народом. Таким чином, Конституція України закріплює ідею національного суверенітету, що ґрунтується на тотожності Українського народу і нації, як суб'єктів політики і конституційно-правових відносин. У характеристиці цих суб'єктів за змістом Основного Закону України, окрім політичного, має місце і етносоціальний аспект (народ – громадяни всіх національностей, нація – увесь народ, до якого належать титульна нація, національні меншини та корінні народи).

Визнання етнічної неоднорідності населення і поєднання двох аспектів (етносоціального і загальногромадянського) у змісті поняття “нація” зобов'язує органи державної влади враховувати це в реалізації внутрішньої та зовнішньої політики та, як зазначено в Декларації, здійснювати охорону і захист національної державності Українського народу.

Українська нація реалізувала своє право на самовизначення через утвердження державного суверенітету. Нині розв'язання проблеми зміцнення останнього вимагає забезпечення національних інтересів.

Загальновідомо, що основною правовою формою вираження, реалізації та розвитку всіх видів суверенітету для будь-якої держави є конституція і чинне законодавство. Визначаючи засади організації та здійснення державної влади, правовий статус особи і громадянина в державі, Конституція України утверджує народ як суб'єкта конституційно-правових відносин і закладає програму для розвитку суспільства й держави, що отримує подальший розвиток у законодавстві.

Реалізація суверенітету України на засадах, визначених у Конституції України, значною мірою залежить від повноти законодавчого регулювання, розвитку цих засад у національному законодавстві. А тому насамперед необхідно звернути увагу на зміст тих статей Конституції України, в яких прямо вказується на конституційне закріплення і законодавче регулювання загальнонаціональних інтересів, цінностей і потреб народу України, і в яких передбачається прийняття необхідних законів.

У Конституції України національним називається: законодавство України (ст. 9), земля як основа національного багатства (ст. 14), національні інтереси і національна безпека України (статті 18, 44), Державний Гімн України – національний гімн (ст. 20), національні засоби правового захисту (ст. 55). Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”⁵ визначає засади щодо духовних цінностей Українського народу, національної культурної спадщини, національної культурної індустрії (книговидання, кінематографія, мистецтво); щодо національної системи

⁵ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>> (дата звернення: 15.02.2021).

духовних цінностей, пріоритету національних інтересів, конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення загальнонаціональних потреб і підтримки національного виробника. У цьому сенсі ідентичним за змістом до терміна “національне” є термін “всеукраїнське”. Всеукраїнським, відповідно до Конституції України, визначається референдум, що має на меті з’ясувати волю усіх громадян із найважливіших питань (статті 72, 73). Саме тому виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України, затверджуються зміни до Конституції України, що стосуються її положень, визначених у розділах I, III, XIII, оскільки право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповано державою, її органами або посадовими особами.

Коли йдеться про національне законодавство, мається на увазі, що воно є засобом реалізації влади народу й утвердження його як носія і джерела влади, а водночас воно є правовою формою реалізації народного (національного) суверенітету. При цьому Конституція як форма втілення конституційного ладу має найвищу юридичну силу, на її основі приймаються закони й інші нормативно-правові акти України, а міжнародні договори стають частиною національного законодавства тільки після надання обов’язкової згоди на них Верховною Радою України.

Пріоритетність захисту національних інтересів як принцип визначено в Законі України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України” (ст. 2), яким передбачається необхідність забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, підтримки національного виробника, забезпечення економічної збалансованості розвитку регіонів, а також узгодженості напрямів їх розвитку із загальнонаціональними потребами.

Забезпечення національних інтересів України потребує особливої охорони державою землі як основи національного багатства, відповідного вирішення цієї проблеми в земельному та іншому галузевому законодавстві України.

Особливість національного суверенітету України зумовлена складним, багатонаціональним складом Українського народу, від єдності якого залежить і майбутнє української держави. Тому забезпечення можливостей збереження, розвитку і захисту національної (етнічної) самобутності, своєрідності (унікальності) для всіх без винятку груп багатонаціонального Українського народу є гарантією національного і державного суверенітету України.

Конституція утверджує ролі (статуси) суспільства-суверена, закріплює рівні суверенітету. На першому, вищому щаблі – народний суверенітет. Народ проголошується носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні. Виключно йому належить право визначення форми і змісту

своєї організації. Отже, за сутністю і змістом Конституція України є юридичним вираженням народного суверенітету і результатом здійснення представниками народу від його імені права народу визначати і змінювати конституційний лад.

Тому державний суверенітет є похідним від народного суверенітету. Конституція утверджує Україну як суверенну державу, визначає основні її атрибути й символи, суб'єктів, уповноважених реалізовувати владу та забезпечувати загальнонародний, загальнодержавний інтерес. Суверенітет, суверенність – ознака іманентно притаманна державі як формі політичної і правової організації суспільства.

Державний суверенітет – властивість держави як публічної політико-правової організації володіти в межах відповідної території верховенством, незалежністю, повнотою, самостійністю і єдністю своєї влади, що ґрунтується на інтересах і волі народу та закріплена в правових формах.

При цьому ключовою ознакою державної влади є верховенство. Усі інші ознаки – незалежність, самостійність, повнота, єдність (неподільність) тощо – конкретизують і розвивають її верховенство.

Верховенство державної влади означає, що в межах території держави немає іншої вищої (не підпорядкованої) соціальної, політичної, публічної влади. Вона владарює над усіма суб'єктами політико-правових відносин, визначає статус і контролює їхню діяльність. Саме державна влада через свої органи нормативно визначає обсяг прав усіх суб'єктів суспільних відносин, підстави й умови їх обмеження і відчуження, юридичні обов'язки і заборони, а також заходи примусу й відповідальності.

Конституція встановлює засади функціонування державної влади, основу її верховенства. Верховенство як ключова властивість державної влади в Основному Законі України виражена насамперед через принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України). У цьому контексті наголошено на ієрархії юридичної сили Конституції і законів України в системі нормативно-правового регулювання суспільних відносин.

Самостійність державної влади передбачає особливе її становище серед інших видів влади всередині країни. Це досягається здатністю державної влади з власної ініціативи та без стороннього втручання визначати цілі та напрями розвитку держави, самостійно здійснювати власну внутрішню і зовнішню політику та приймати державно значущі рішення, беручи до уваги інтереси народу та країни загалом. Самостійною може бути тільки така державна влада, яка має верховенство на відповідній території.

Принцип самостійності державної влади конституційно закріплений у повноваженнях її законодавчого органу і, водночас, представницького органу народу, яким є Верховна Рада України. Цими повноваженнями є не тільки внесення змін до Конституції України та прийняття законів,

а й повноваження визначати засади внутрішньої та зовнішньої політики України.

Повнота влади держави має територіальний, суб'єктний і предметний (змістовний) аспекти. Територіальний аспект означає поширення державної влади на всю територію держави. Суб'єктний аспект – підпорядкування державній владі (у межах території держави) всіх інших видів влади, а також фізичних та юридичних осіб, поширення її владних рішень на все суспільство та їх обов'язковість для всіх індивідуальних і колективних суб'єктів. Предметний аспект повноти влади полягає у прерогативі державної влади надавати загальнообов'язковий характер своїй волі (інтересу), встановлювати загальнообов'язкові правила поведінки і застосовувати державний примус у разі потреби. Необхідною умовою цього є верховенство державної влади.

Неподільність державної влади означає її єдність і цілісність. Єдність влади ґрунтується на єдності її джерела, яким відповідно до ч. 1 ст. 5 Конституції України є народ. Державна влада здійснюється єдиною системою державних органів, взаємопов'язаних між собою. Єдність державної влади зумовлена, крім того, єдністю системи права та законодавства. Правові засади організації та діяльності державної влади визначає єдиний Основний Закон держави. Державна влада встановлює єдині для всіх індивідуальних і колективних суб'єктів у межах відповідної території (цілісної і недоторканної) правила поведінки, дотримання яких забезпечується виключно її прерогативами у застосуванні державного примусу.

Незалежність державної влади як ознака її суверенності характеризує як державну владу, так і державу. Незалежність державної влади зумовлена самим фактом її верховенства всередині країни. Зі свого боку верховенство державної влади неможливе без її незалежності, яка є необхідною умовою верховенства. Ці дві якості (ознаки суверенітету) тісно пов'язані між собою та зумовлюють одна одну. Без верховенства державної влади держава (народ, нація) не може бути незалежною в міжнародних відносинах. Поза зовнішньою незалежністю держави не може бути реалізоване верховенство державної влади на відповідній території.

Верховенство державної влади і незалежність влади та держави є найважливішими ознаками, властивостями державного суверенітету.

Зміст державного суверенітету як властивості держави мати владу, характеристиками якої є верховенство, незалежність, самостійність, повнота, єдність (неподільність) передбачає, що ці характеристики влади абсолютно детерміновані суспільством. Влада, якій притаманні зазначені властивості, характеризує суспільство як організацію, що в межах відповідної території постає як державно організоване суспільство, яке здійснює життєдіяльність на засадах і на базі єдиного правового порядку.

Висновки. Суверенна державність України у *доктринальному* сенсі передбачає у своїй основі класичну модель взаємозв'язку народного, національного і державного суверенітету. Основу вказаної моделі становить невід'ємне право української нації на самовизначення і на захист та охорону національної державності Українського народу – громадян України всіх національностей.

Ідея суверенності включає в себе верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади України в межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах, цілісність і недоторканність території України як унітарної держави, верховенство Конституції та законів України на її території. Необхідною вихідною умовою укладення міжнародних договорів є обов'язкова їх відповідність Конституції України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, як визначено ч. 2 ст. 9 Основного Закону України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Ідея суверенітету в його потрійній єдності (народний, національний і державний) у конституційному праві України становить основний, засадничий принцип демократичної державної організації, відповідно до якого повинні визначатися зміст і спрямованість конституційно-правового регулювання. А втілений у Конституції України принцип суверенітету народу, нації й держави становить загальне правило, яке повинно наповнюватися змістом усієї системи конституційного законодавства.

Вказаний принцип належить враховувати в процесі побудови системи влади в Україні, а також при здійсненні її реформування на науковому підґрунті юридичної доктрини.

На нашу думку, ідея суверенітету, суверенної української державності є однією з тих базових складових української національної ідеї, що, як уже було сказано, повинна стати політико-правовим орієнтиром у реформуванні держави і державно організованого суспільства.

Як зазначається у проекті юридичної доктрини України, основу суверенної державності України становить невід'ємне право української нації на самовизначення і на охорону й захист національної державності України. Ідея незалежності України передбачає суверенне самоврядування Українського народу, самостійність України у вирішенні будь-яких питань її суспільного і державного життя, у законодавчому визначенні її економічного статусу; неприпустимість без згоди України зміни та використання її території, а також неприпустимість розташування на її території іноземних військових баз. Питання про зміну території України, згідно з Конституцією України, вирішуються виключно всеукраїнським референдумом.

Водночас, якщо ідеї суверенної та незалежної державності України є складником єдиної національної ідеї України, поряд з ідеями демокра-

тичної, соціальної, правової держави, то національна ідея України, її формулювання та практична реалізація є необхідним чинником утвердження України як суверенної незалежної держави. Інакше кажучи, для забезпечення розвитку України як суверенної та незалежної держави має бути гарантований її розвиток також і як демократичної та соціальної держави, в якій забезпечено дію принципу верховенства права.

Тому зараз як ніколи актуалізується значення науково-доктринальних підходів до реформування публічної влади в Україні на правових засадах оновленої Конституції України, в якій повинні знайти більш чітке й послідовне закріплення ідейно-теоретичні засади національної державності та визначення напрямку розвитку України як суверенної та незалежної держави, в якій панують демократія, соціальна справедливість і законність. У цьому сенсі національна ідея стає тим фундаментальним чинником, на основі якого має розвиватися суверенна й незалежна Україна.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Kuian I, *Suverenitet: problemy teorii i praktyky (konstytutsiino-pravovyi aspekt)* (Akademiia 2013) 31 (in Ukrainian).

Iryna Kuian

IDEAS OF A SOVEREIGN AND INDEPENDENT STATE IN THE CONTEXT OF THE NATIONAL IDEA OF UKRAINE

Abstract. In recent years, the question of the content of the national idea has increasingly often arisen in Ukraine, which seems to reflect the society's demand for understanding the ways of development and modernization of the state, increasing efficiency of the state in the face of modern challenges, strengthening sovereignty guarantees and guiding statehood evolution in Ukraine. This question is directly related to the nature of the connection between the national idea and legal doctrine, which, in our opinion, is determined by the dialectic of politics and law, and is therefore a constitutive factor for society. Therefore, a deep understanding of the idea of sovereignty, of the matter of characteristics of sovereignty and independence of the state as a model and project for shaping the content and directions of public policy is essential.

The article aims to scientifically comprehend the characteristics of Ukraine as a sovereign and independent state, which is important for understanding the national idea as a political and legal guideline for reforming the state.

It is emphasized that the features of state sovereignty are enshrined in the Declaration of State Sovereignty of Ukraine (1990), and in the Constitution of Ukraine our state is defined as sovereign and independent, democratic, social and legal. Based on the understanding of the essence of sovereignty as a feature of a certain subject in relation to

Ірина Куян

having supreme power, its theoretical construction is made in terms of generic and specific concepts (popular, national and state) sovereignty. It is emphasized that this political and legal phenomenon has an objective and subjective nature and is manifested as a result of material processes and as a volitional legal relation.

The content of the supremacy of the power of the people, the nation and the state as exclusive subjects of sovereignty is defined. Popular sovereignty is understood as an objectively given feature of the people to have the supremacy of their power, based on their interests and will and realized in their rights to statehood, to change of the constitutional order, to participation in the formation and functioning of the state and its bodies. The content of the concept of national sovereignty as a feature of the nation to have the supremacy of power is based on understanding the nation as a special form of life of society as a community that forms common needs, interests and will. It is emphasized that according to the Preamble of the Constitution of Ukraine, the right to self-determination is exercised by the Ukrainian nation, the entire Ukrainian people. It is underlined that the realization of Ukraine's sovereignty on the grounds set out in the Constitution of Ukraine largely depends on the completeness of legislative regulation, the development of these principles in national legislation.

State sovereignty is derivative from popular sovereignty. The Constitution affirms Ukraine as a sovereign state, defines its main attributes and symbols, the subjects authorized to exercise power and ensure the nation-wide, state-wide interest. Sovereignty is a feature inherent in the state as a form of political and legal organization of society.

State sovereignty is the feature of the state as a public political and legal organization to have the supremacy, independence, completeness, self-sufficiency and unity of its power within the relevant territory, based on the interests and will of the people and enshrined in legal forms. The key feature of state power is supremacy. The supremacy of state power and the independence of power and the state are the most important peculiarities of state sovereignty.

In the Constitution of Ukraine supremacy as a key characteristic of state power is expressed primarily through the principle of rule of law. In this context, emphasis is placed on the hierarchy of legal force of the Constitution and laws of Ukraine in the system of normative and legal regulation of public relations.

It is argued that the sovereign statehood of Ukraine in the doctrinal sense is based on the classical model of the relationship of popular, national and state sovereignty. And the principle of sovereignty of the people, nation and state embodied in the Constitution of Ukraine establishes a rule that should provide the content for the entire system of constitutional legislation and should be taken into account during the state reforming on the scientific basis of legal doctrine.

KEYWORDS: sovereignty; popular sovereignty; national sovereignty; state sovereignty; Constitution of Ukraine; national idea; legal doctrine.